

XALQARO MEHNAT TASHKILOTI BILAN HAMKORLIKNING O‘ZBEKISTON MEHNAT SIYOSATIGA TA’SIRI

Abdug‘apporov Shukurjon

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti Tarix fakulteti

2-bosqich magistranti

Annotatsiya: O‘zbekiston 1992-yildan buyon Xalqaro Mehnat Tashkiloti bilan hamkorlik doirasida mehnat sohasida tizimli islohotlarni amalga oshirdi va 25 ta xalqaro mehnat konvensiyasini ratifikatsiya qildi. Ushbu hamkorlik natijasida paxta sektorida bolalar mehnati va tizimli majburiy mehnat amaliyoti bekor qilinib, mehnat huquqlarini nazorat qilishning samarali mexanizmlari joriy etildi. Xalqaro Mehnat Tashkiloti standartlari asosida milliy mehnat qonunchiligi yangilanib, munosib mehnat tamoyillari hamda ijtimoiy muloqot instituti amaliyotga tatbiq etildi.

Kalit so‘zlar: Xalqaro Mehnat Tashkiloti, mehnat siyosati, munosib mehnat, majburiy mehnat.

O‘zbekiston Respublikasi 1992-yilda Xalqaro Mehnat Tashkilotiga a’zo bo‘lib kirgan va dastlab 11 ta Xalqaro Mehnat Tashkiloti konvensiyasini ratifikatsiya qilgan edi. Mustaqillikning ilk yillaridan boshlab, mamlakatda yangi mehnat siyosatini shakllantirish jarayonida Xalqaro Mehnat Tashkiloti bilan hamkorlik qilish muhim ahamiyat kasb etdi. Xalqaro Mehnat Tashkilotining texnik yordami va ekspert tavsiyalari asosida 1990-yillar o‘rtalarida O‘zbekistonning milliy mehnat qonunchiligi ishlab chiqilib, 1995-yilda ilk Mehnat kodeksi qabul qilindi. Ushbu davrda mehnat huquqlari va mehnat sharoitlarini xalqaro talablarga yaqinlashtirishga intilish boshlandi.

2000-yillar va 2010-yillar davomida O‘zbekiston Xalqaro Mehnat Tashkiloti bilan hamkorlikni bosqichma-bosqich kengaytirdi. Xalqaro Mehnat Tashkilotining asosiy tamoyillariga qo‘shilish maqsadida mehnat huquqlari

sohasidagi xalqaro majburiyatlar qabul qilindi. Xususan, mamlakat Xalqaro Mehnat Tashkilotining bola mehnatini taqiqlash, majburiy mehnatni bekor qilish, teng huquqlilikni ta'minlash kabi asosiy konvensiyalarini tasdiqlab bordi. 2014-yil 25-aprel kuni O'zbekiston hukumati va Xalqaro Mehnat Tashkiloti o'rtasida Hamjihatlik to'g'risida Memorandum imzolandi. Ushbu hujjat doirasida 2014–2016-yillarga mo'ljallangan Adolatli mehnat (ya'ni, "Munosib mehnat") dasturi amalga oshirildi. Shu davrdan boshlab, Xalqaro Mehnat Tashkiloti ko'magida mehnat munosabatlarini xalqaro standartlar asosida rivojlantirishga qaratilgan qator amaliy chora-tadbirlar joriy etildi. Xalqaro Mehnat Tashkiloti ekspertlari ishtirokida seminarlar, treninglar va davra suhbatlari tashkil etilib, mehnat bozorini modernizatsiya qilish, bandlikni ta'minlash va mehnat muhofazasini kuchaytirish bo'yicha tavsiyalar berildi.

2013-yildan boshlab Xalqaro Mehnat Tashkiloti kuzatuvchilari har yili paxta yig'im-terimi mavsumida monitoring o'tkazishdi, bu esa muammo miqyosini aniqlash va hukumatga tavsiyalar berishga yordam berdi. Hukumat bu tavsiyalar asosida qat'iy choralar ko'rib, 2014–2015-yillarda paxta yig'im-terimiga majburiy jalb qilish amaliyotini keskin kamaytirdi. 2015-yilgi paxta mavsumida ilk bor maktab o'qituvchilari, shifokorlar va talabalar o'z ish joylarida qolishi ta'minlandi – endilikda ularni dalaga majburan yuborish to'xtatildi. 2015-yil noyabr oyida Jahon banki va Xalqaro Mehnat Tashkiloti vakillari O'zbekistonning bolalar mehnati va majburiy mehnatga barham berish borasida erishgan yutuqlarini yuqori baholab, bu boradagi siyosiy irodasini e'tirof etdilar. Keyingi yillarda mazkur yo'nalishda progress mustahkamlanib, Xalqaro Mehnat Tashkiloti hisobotlariga ko'ra, 2018-yildan boshlab O'zbekiston paxta sektorida bolalar mehnati va tizimli majburiy mehnat holatlari barham topdi. O'zbekiston Xalqaro Mehnat Tashkiloti ko'magida mehnat qonunchiligini izchil takomillashtirib bordi. 2016-yilda mamlakat Xalqaro Mehnat Tashkilotining uyushmalar erkinligini

kafolatlovchi 87-son Konvensiyasini ratifikatsiya qildi, bu esa kasaba uyushmalarining huquqiy maqomini mustahkamlashga xizmat qildi. 2019-yilda uch tomonlama maslahatlashuvlarga oid 144-son Konvensiya ham ratifikatsiya qilinib, mehnat masalalarida hukumat, ish beruvchilar va kasaba uyushmalarining hamkorligi (ijtimoiy muloqot) qonuniy asosga ega bo'ldi. Umuman, bugungi kunga qadar O'zbekiston Xalqaro Mehnat Tashkilotining 25 ta konvensiyasi va 1 ta protokolini ratifikatsiya qilgan bo'lib, ularga Xalqaro Mehnat Tashkilotining barcha 8 ta fundamental (asosiy) hamda ustuvor konvensiyalari to'liq kiradi. Bu konvensiyalar milliy mehnat qonunlariga singdirilib, mehnat sohasidagi siyosat va amaliyot xalqaro normalarga tobora moslashdi.

Xalqaro hamjamiyat O'zbekistonning Xalqaro Mehnat Tashkiloti bilan hamkorligi natijalarini yuqori baholamoqda. 2021–2024-yillar davomida O'zbekiston mehnat huquqlarini ta'minlash borasidagi yutuqlari tufayli Xalqaro Mehnat Tashkilotida yangi nufuzga ega bo'ldi. 2024-yil iyun oyida O'zbekiston tarixda ilk bor Xalqaro Mehnat Tashkilotining Ma'muriy Kengashi (boshqaruv organi) a'zoliciga saylandi. Bu voqea Xalqaro Mehnat Tashkiloti tomonidan O'zbekiston tajribasini muvaffaqiyatli model sifatida e'tirof etilishining amaliy ifodasidir. Xalqaro Mehnat Tashkiloti Bosh direktori 2024-yilda O'zbekistonga tashrifi chog'ida mamlakatda mehnatkashlar huquqlarini ta'minlash, yangi ish o'rinlari yaratish va xalqaro konvensiyalarni milliy darajada tatbiq etish borasida erishilgan natijalarga yuksak baho berdi. Xususan, Xalqaro Mehnat Tashkiloti ko'magida O'zbekistonda so'nggi yillarda mehnat sohasida 40 dan ortiq normativ-huquqiy hujjat qabul qilingani va xalqaro standartlar joriy etilgani ta'kidlandi. O'zbekistonning Xalqaro Mehnat Tashkiloti doirasidagi faolligi va o'z zimmasiga olgan majburiyatlarni bajarishi mamlakatning xalqaro maydondagi obro'sini oshirdi, mehnat munosabatlarida ochiqlik va qonun ustuvorligini ta'minlashga bo'lgan intilishini namoyon etdi.

Mustaqillikdan to hozirgi davrgacha bo'lgan jarayonda Xalqaro Mehnat Tashkiloti bilan hamkorlik O'zbekiston mehnat siyosatiga chuqur ta'sir ko'rsatdi. Ushbu hamkorlik tufayli O'zbekiston mehnat qonunchiligi va siyosati jahon andozalariga uyg'un holda taraqqiy etdi: xalqaro konvensiyalar ratifikatsiya qilinib, milliy qonunlar ularga mos ravishda takomillashtirildi; bolalar mehnati va majburiy mehnat illatlariga barham berildi; mehnat bozorida ijtimoiy muloqot va uch tomonlama hamkorlik muhiti yaratildi; xodimlarning ijtimoiy-iqtisodiy huquqlarini himoya qilish kafolatlari mustahkamlandi. Xalqaro Mehnat Tashkiloti bilan hamkorlik jarayonida olingan bilim va texnik yordam asosida O'zbekistonda munosib mehnat sharoitlarini ta'minlash, mehnat muhofazasi, bandlik siyosati va ijtimoiy adolat prinsiplari rivoj topdi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.** Birinchi jild. – Toshkent: “O'zbME” nashriyoti, 2000. – 562–565-betlar.
2. **Karimov I.A.** O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. – Toshkent: “O'zbekiston”, 1997. – 245–248-betlar.
3. **Mirziyoyev Sh.M.** Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: “O'zbekiston”, 2016. – 112–115-betlar.
4. **Mirziyoyev Sh.M.** Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: “O'zbekiston”, 2021. – 158–162-betlar.
5. **O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi.** Yangi tahrir. – Toshkent, 2022. – 7–15-betlar.
6. **Bandlik va kambag'allikni qisqartirish vazirligi.** Xalqaro mehnat standartlarini milliy qonunchilikka joriy etish bo'yicha axborot-ma'ruza. – Toshkent, 2025. – 3–6-betlar.
7. **Xalqaro Mehnat Tashkiloti.** O'zbekiston bo'yicha hisobotlar to'plami. – Jeneva, 2020. – 25–31-betlar.